

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettua lakia muutettavaksi siten, että työehtosopimusapuolille annettaisiin voimassa olevaa lakia laajemmat mahdollisuudet sopia työehtosopimuksin ylityöstä maksettavista korvauksista, lepoajoista sekä työajan sijoittelusta.

Ehdotetut muutokset vastaavat pitkälti

niitä säännösehdotuksia, jotka sisältyvät hallituksen esitykseen työaikalaiksi ja laiksi kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Merimieslain (423/78) mukaisessa työsuhteessa työskentelevien työaika määräytyy joko merityöaikalain (296/76) tai työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/82) mukaan. Viimeksi mainittua lakia sovelletaan lain 1 §:n mukaan työssä, jota tehdään suomalaisessa kotimaanliikenteeseen käytettävässä aluksessa tai työnantajan määräyksestä väliaikaisesti muualla. Kotimaanliikenteellä tarkoitetaan Suomen rajojen sisäpuolella sekä Saimaan kanavan vuokra-alueella ja siihen välittömästi liittyvillä Venäjän vesialueilla tapahtuvaa liikennettä. Lakia sovelletaan työsuhteissa olevien lisäksi valtion, kunnan tai muun julkisen yhteisön viran tai toimen haltijoihin, jos lain soveltamisalaa koskevasta 3 §:n poikkeussäännöksestä ei muuta johdu.

Laissa säädetään muun muassa säännöllistä työaika ja sen sijoittelua, ylityön tekemistä ja niistä maksettavia korvauksia sekä lepoaikoja koskevista vähimmäisehdoista. Lain 22 §:n mukaan sopimus, jolla vähennetään työntekijälle tämän lain mukaan kuuluvia etuja, on mitätön. Pykälän 2 momentin mukaan työ-, virka- ja toimiehtosopimuksella

voidaan kuitenkin sopia lain säännöksistä poiketen työajan järjestelystä ja sijoittamisesta, 8 §:n 2 momentissa tarkoitettun ylityön teettämisedellytyksenä olevan vapaa-aikajakson vähimmäispituudesta ja päivittäisistä lepoajoista. Momentissa säädetään lisäksi sopimukseen sidotun työnantajan oikeudesta soveltaa sopimusmääräyksiä niihinkin työntekijöihin tai virkamiehiin, jotka eivät ole sidottuja työ- tai virkaehtosopimukseen, mutta joiden työ- tai virkasuhteissa muuten sovelletaan asianomaisen sopimuksen määräyksiä. Pykälän 3 momentissa on lisäksi säännös 2 momentissa tarkoitettujen sopimusmääräysten jälkivaikutuksesta. Säännöksen mukaan sopimusmääräyksiä voidaan soveltaa työ- ja virkaehtosopimuksen voimaantulon päätyttyä uuden sopimuksen voimaantuloon asti niissä työ- ja virkasuhteissa, joissa sopimusta sovelletaan sen voimassa ollessa.

Hallituksen esityksessä työaikalaiksi ja laiksi kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta (HE 34/1996 vp) työaikalakiin (604/46) on ehdotettu otettavaksi säännös, jossa säädettäisiin kokonaisesti työ- ja virkaehtosopimusosallisten oikeudesta poiketa valtakunnallisella työ- ja

virkaehtosopimuksella lain muutoin pakotavista säännöksistä. Työaikalakiehdotuksessa työehtosopimusosallisten sopimisoikeutta on lisäksi laajennettu voimassa oleviin työaikalakeihin verrattuna. Säännösehdotusta on perusteltu sillä, että valtakunnallisilla työnantaja- ja työntekijäjärjestöillä on mahdollisuudet ottaa huomioon ala- ja yrityskohtaiset erityispiirteet ja -tarpeet työaikojen järjestyksessä.

Yhdensuuntaisesti työaikalakiehdotuksen kanssa ehdotetaan, että työajasta kotimaanliikenteen aluksilla annettua lakia muutettaisiin siten, että säännösten ehdottomuutta koskevassa 22 §:ssä lueteltaisiin kaikki sellaiset säännökset, joista työ- ja virkaehtosopimuksin voitaisiin poiketa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lain 6 §:n 2 momentti, 8 §:n 3 momentti ja 11 §:n 4 momentti, joissa säädetään työ- ja virkaehtosopimusosallisten sopimisoikeudesta, kumottaisiin tarpeettomina. Ehdotuksen toteuttaminen selkeyttäisi lakia ja helpottaisi myös sen soveltamista.

Työehtosopimuksin voitaisiin sopia laista poiketen työajan järjestelystä ja sijoittamisesta, valmiusajasta ja työajasta, vuorokautisen ylityön enimmäismäärien edellytyksenä olevan vapaa-aikajakson pituudesta kaksivuorotyössä, päivittäisistä lepoajoista, vuorokautisesta lepoajasta ja viikkolevosta, vuorokautisen ja viikoittaisen ylityön korvaamisesta, ylityön korvauksena annettavasta vapaa-ajasta sekä pyhätyöstä. Ehdotettu luettelo sopimusvapauden piiriin kuuluvista asioista vastaa pitkälti ehdotetun työaikalain 39 §:n säännöstä.

Ehdotetun työaikalain 9 §:n mukaan säännöllistä työaika koskevan työehtosopimuksen voisivat tehdä työnantaja ja työntekijöiden valtakunnallinen yhdistys, kun taas 39 §:n mukaan työaikalasta poikkeaminen edellyttäisi valtakunnallisten yhdistysten tekemää työehtosopimusta. Ehdotetusta työaikalasta poiketen ehdotetaan, että työajoista kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain 22 §:ssä mainituista säännöksistä poikkeaminen ei edellyttäisi valtakunnallisen työehtosopimuksen tekemistä, vaan sopimus olisi mahdollista tehdä työnantajan ja työntekijäyhdistyksen välillä. Kun alan järjestäytymisaste ja -rakenne huomioon ottaen työntekijäpuolelta sopimuksen osapuolena olisi käytännössä aina valtakunnallinen työntekijäjärjestö, säännöksessä ei olisi työntekijöiden suojeluperiaate huomioon ottaen tarvetta

antaa sopimiskelpoisuutta ainoastaan sellaisille työnantaja- ja työntekijäjärjestöille, joiden toimintapiiri käsittää koko maan. Yrityskohtaisten työehtosopimusten käyttömahdollisuutta puoltavat myös alan erityisolosuhteet, kuten esimerkiksi toimintayksiköiden pienuus.

Yhdensuuntaisesti ehdotetun työaikalain 39 §:n kanssa ehdotetaan 22 §:n otsikko muutettavaksi säännösten pakottavuudeksi.

Ylityön kirjaamista ja korotetun palkan laskemista koskevaa 15 §:n 2 momenttia sekä vuorottelujärjestelmää koskevaa 18 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä viitattaisiin muutettavaksi ehdotettuun 22 §:n 2 momenttiin.

Kun toimiehtosopimuslainsäädäntö kumottiin vuoden 1994 alusta (1175-1185/93), ehdotetaan, että säännösten ehdottomuutta koskevasta 22 §:stä ja työaikalueltoita koskevasta 23 §:n säännöksestä poistettaisiin viittaukset toimiehtosopimukseen.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Sopimisoikeuden laajentamista tarkoittavat ehdotukset antavat työehtosopimusosapuolille mahdollisuuden tehdä yrityksen tarpeisiin soveltuvia työaikatarkoituksia. Mikäli yrityksissä kyetään sopimaan sekä työnantajan että työntekijöiden tarpeet huomioon ottavista työajoista, ratkaisulla voidaan edesauttaa uusien työtilaisuuksien luomista.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu merimiesasiain neuvottelukunnassa, jossa ovat edustettuina alan työmarkkinajärjestöt.

Esityksen valmistelussa on otettu huomioon hallituksen esitys työaikalaksi ja laiksi kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaisuudessa voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa 26 päivänä maaliskuuta 1982 annetun lain (248/82) 6 §:n 2 momentti, 8 §:n 3 momentti ja 11 §:n 4 momentti, sellaisena kuin niistä on viimeksi mainittu lainkohta 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (415/84), ja *muutetaan* 15 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentti, 22 §:n otsikko sekä 2 ja 3 momentti sekä 23 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 22 §:n 2 momentti mainitussa 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa, seuraavasti:

15 §

Ylityön kirjaaminen. Korotetun palkan laskeminen

 Jos 22 §:n 2 momentissa tarkoitettussa sopimuksessa sovitaan, että säännöllinen työaika voidaan sijoittaa 5 ja 6 §:ssä tarkoitettujen kellonaikojen ulkopuolelle, sopimuksessa on mainittava myös ne perusteet, joiden mukaan tällaisesta työstä maksettava korotettu palkka on laskettava.

18 §

Vuorottelujärjestelmä

 Jos työ on järjestetty vuoroihin tässä laissa säädetyllä tavalla tai sovittu järjestettäväksi jaksoihin 22 §:n 2 momentissa tarkoitettulla sopimuksella, työnantajan ja työntekijöiden tai heidän edustajansa on sovittava aluksessa noudatettavan vuorottelujärjestelmän pääpiirteistä. Muutoinkin voidaan aluksessa noudatettavasta vuorottelujärjestelmästä sopia. Työnantaja vahvistaa yksityiskohtaisen vuorottelujärjestelmän neuvoteltuaan siitä työntekijöiden tai heidän edustajiensa kanssa.

22 §

Säännösten pakottavuus

 Työ- tai virkaehtosopimuksella on kuitenkin oikeus sopia toisin siitä, mitä 5 - 7 §:ssä, 8 §:n 2 momentissa sekä 11 - 14, 16 ja 17 §:ssä säädetään. Tällaisia työ- tai virkaehtosopimuksen määräyksiä saa sopimukseen sidottu työnantaja soveltaa niihinkin työntekijöihin tai virkamiehiin, jotka eivät ole työ- tai virkaehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työ- tai virkasuhteissa muutoin noudatetaan asianomaisen sopimuksen määräyksiä.

Työ- tai virkaehtosopimuksen 2 momentissa tarkoitettuja määräyksiä saadaan noudattaa sopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden sopimuksen voimaantuloon asti niissä työ- ja virkasuhteissa, joissa määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työ- tai virkaehtosopimus olisi edelleen voimassa.

23 §

Työaikaluettelot

Työnantajan on pidettävä luetteloa sään--

nöllisen työajan työtunneista, laissa ja työnantajaa sitovassa työ- tai virkaehtosopimuksessa tarkoitetuista yli- ja pyhätyötunneista sekä niistä suoritetuista korvauksista. Luettelo on pyydettyä näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle ja työntekijöiden edustajalle sekä pyynnöstä annettava työnte-

kijälle tai hänen valtuutetulle kirjallisesti tiedot työntekijää koskevista merkinnöistä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 10 päivänä toukokuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Työministeri *Liisa Jaakonsaari*

Laki

työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työajasta kotimaanliikenteen aluksissa 26 päivänä maaliskuuta 1982 annetun lain (248/82) 6 §:n 2 momentti, 8 §:n 3 momentti ja 11 §:n 4 momentti, sellaisena kuin niistä on viimeksi mainittu lainkohta 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (415/84), ja

muutetaan 15 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentti, 22 §:n otsikko sekä 2 ja 3 momentti sekä 23 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 22 §:n 2 momentti mainitussa 1 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Poikkeukset työajan järjestelyä ja sijoittamista koskevista säännöksistä

Työehto-, virkaehto- ja toimiehtosopimuksella voidaan sopia työajan järjestelystä ja sijoittamisesta toisin kuin 5 §:ssä on säädetty, mutta ottaen huomioon, mitä muualla tässä laissa säädetään.

 (2 mom. kumotaan)

8 §

Vuorokautinen ylityö

Edellä 2 momentissa tarkoitettujen työ- ja vapaa-aikajaksojen pituudesta voidaan sopia 6 §:n 2 momentin mukaisilla työehto-, virkaehto- tai toimiehtosopimuksilla.

 (3 mom. kumotaan)

11 §

Päivittäiset lepoajat

Työehto-, virkaehto- ja toimiehtosopimuksella voidaan sopia päivittäisistä lepoajoista toisin kuin 1 momentissa on säädetty.

 (4 mom. kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

15 §

Ylityön kirjaaminen. Korotetun palkan laskeminen

Jos 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuin sopimuksin sovitaan, että säännöllinen työaika voidaan sijoittaa 5 §:ssä ja 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kellonaikojen ulkopuolelle, on sopimuksessa mainittava myös ne perusteet, joiden mukaan tällaisesta työstä maksettava korotettu palkka on laskettava.

Jos 22 §:n 2 momentissa tarkoitettussa sopimuksessa sovitaan, että säännöllinen työaika voidaan sijoittaa 5 ja 6 §:ssä tarkoitettujen kellonaikojen ulkopuolella, sopimuksessa on mainittava myös ne perusteet, joiden mukaan tällaisesta työstä maksettava korotettu palkka on laskettava.

18 §

Vuorottelujärjestelmä

Jos työ on järjestetty vuoroihin tässä laissa säädetyllä tavalla tai sovittu järjestettäväksi jaksoihin 8 §:n 3 momentissa tarkoitettulla sopimuksella, on työnantajan ja työntekijän tai heidän edustajansa sovittava aluksessa noudatettavan vuorottelujärjestelmän pääpiirteistä. Muutoinkin voidaan aluksessa noudatettavasta vuorottelujärjestelmästä sopia. Yksityiskohtaisen vuorottelujärjestelmän vahvistaa työnantaja neuvoteltuaan siitä työntekijän tai heidän edustajiensa kanssa.

18 §

Vuorottelujärjestelmä

Jos työ on järjestetty vuoroihin tässä laissa säädetyllä tavalla tai sovittu järjestettäväksi jaksoihin 22 §:n 2 momentissa tarkoitettulla sopimuksella, työnantajan ja työntekijöiden tai heidän edustajansa on sovittava aluksessa noudatettavan vuorottelujärjestelmän pääpiirteistä. Muutoinkin voidaan aluksessa noudatettavasta vuorottelujärjestelmästä sopia. Työnantaja vahvistaa yksityiskohtaisen vuorottelujärjestelmän neuvoteltuaan siitä työntekijöiden tai heidän edustajiensa kanssa.

22 §

Säännösten ehdottomuus

Edellä 6 §:n 2 momentissa 8 §:n 3 momentissa ja 11 §:n 4 momentissa tarkoitettuja työehto-, virkaehto- ja toimiehtosopimusten määräyksiä sovelletaan kuitenkin 1 momentin estämättä. Mainittuja määräyksiä saa sopimukseen sidottu työnantaja soveltaa niihinkin työntekijöihin tai virkamiehiin, jotka eivät ole työehto-, virkaehto- tai toimiehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työ- tai virkasuhteissa muutoin on noudatettava asianomaisen sopimuksen määräyksiä.

22 §

Säännösten pakottavuus

Työ- tai virkaehtosopimuksella on kuitenkin oikeus sopia toisin siitä, mitä 5 - 7 §:ssä, 8 §:n 2 momentissa sekä 11- 14, 16 sekä 17 §:ssä säädetään. Tällaisia työ- tai virkaehtosopimuksen määräyksiä saa sopimukseen sidottu työnantaja soveltaa niihinkin työntekijöihin tai virkamiehiin, jotka eivät ole työ- tai virkaehtosopimukseen sidottuja, mutta joiden työ- tai virkasuhteissa muutoin noudatetaan asianomaisen sopimuksen määräyksiä.

Voimassa oleva laki

Työehto-, virkaehto- tai *toimiehtosopimuksen* 2 momentissa tarkoitettuja määräyksiä saadaan noudattaa sopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden sopimuksen voimaantuloon asti niissä työ- ja virkasuhteissa, joissa määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työehto-, virkaehto- tai *toimiehtosopimus* olisi edelleen voimassa.

23 §

Työaikaluetellot

Työnantajan on pidettävä luetteloa säännöllisen työajan työtunneista, laissa ja työnantajaa sitovassa työehto-, virkaehto- tai *toimiehtosopimuksessa* tarkoitetuista yli- ja pyhätyötunneista sekä niistä suoritetuista korvauksista. Luettelo on pyydettyäessä näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle ja työntekijäin edustajalle sekä pyynnöstä annettava työntekijälle tai hänen valtuutetulle kirjallisesti tiedot työntekijää koskevista merkinnöistä.

Ehdotus

Työ- tai virkaehtosopimuksen 2 momentissa tarkoitettuja määräyksiä saadaan noudattaa sopimuksen lakkaamisen jälkeen uuden sopimuksen voimaantuloon asti niissä työ- ja virkasuhteissa, joissa määräyksiä saataisiin soveltaa, jos työ- tai virkaehtosopimus olisi edelleen voimassa.

23 §

Työaikaluetellot

Työnantajan on pidettävä luetteloa säännöllisen työajan työtunneista, laissa ja työnantajaa sitovassa työ- tai virkaehtosopimuksessa tarkoitetuista yli- ja pyhätyötunneista sekä niistä suoritetuista korvauksista. Luettelo on pyydettyäessä näytettävä työsuojelutarkastuksen toimittajalle ja *työntekijöiden* edustajalle sekä pyynnöstä annettava työntekijälle tai hänen valtuutetulle kirjallisesti tiedot työntekijää koskevista merkinnöistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

